

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXVIII

Novembre del 2003

Nº 107

Potser algun observador atent de la nostra capçalera notarà que en aquest número la xifra que indica els anys de vida del nostre Butlletí té una unitat més que en el número anterior. No es tracta de cap error. Un soci del G. E. S. ha fet notar que, ara fa vint anys, durant l'any 1983, el Butlletí va anar repetint el mateix número VII que havia estat el corresponent a l'any anterior, el 1982. Des d'aleshores s'ha anat mantenint l'equivocació d'aquest any de menys. En aquest número ho corregim: l'actual 2003 és, doncs, el nostre any XXVIII i no el XXVII com havíem posat en els altres tres números publicats enguany. Hem envellit de sobte un any, però tractant-se d'activitats culturals, la vellesa no és pas cap senyal de decrepitud sinó, ben al contrari, de bona salut i continuïtat.

El grup sitgetà de la Federació de Joves Cristians

Enriqueta Malivern i Sardà

Any rere any, el nostre inoblidable Salvador Picas, amic fidel de Sitges i ànima dels Amics del Garraf, revivia per a tots els que ens aplegàvem a Campdàsens amb motiu de la seva festa major records i vivències, sitgetanies, que ell sabia explicar amb l'apassionament que posava en tot el que es referia al nostre poble. Una d'aquelles vegades, i ara en vull fer memòria, començant que sentia com un deure de consciència deixar constància del que havia estat a Sitges la Federació de Joves Cristians, els fejocistes com popularment se'ls coneixia. Aprofitant els materials i les explicacions que ell em va donar, miraré de fer-ho jo, ara que ell no pot perquè ja no està entre nosaltres.

El grup inicial sitgetà de la Federació es creà amb la colla de joves de la parròquia que formaven part de la Congregació Mariana. Se n'hi van afegir altres, procedents de l'Escola Nocturna que funcionava al Patronat d'Acció Social Catòlica del carrer de les Parellades, escola portada per joves voluntaris, que feien classes de cultura general a altres joves que tenien necessitat d'am-

pliar els seus coneixements, ja que en aquell temps era freqüent que molts nois es posessin a fer d'aprenents abans d'acabar els estudis elementals ¹.

Dos d'aquests joves, que seguien estudis a Barcelona, van ser els que van tenir el primer contacte amb els iniciadors de la Federació, i tot seguit s'hi van sentir atrets. El fejocisme era un moviment que relacionava la cultura i l'esport amb la pietat i que volia portar a Catalunya els aires nous d'espiritualitat que hi havia a Europa. Volia crear un gran moviment de joventuts catòliques que no estigués relacionat amb cap partit polític. Aquests dos joves van ser l'Agustí Ferrer, a qui els seus amics anomenaven Tinito, i en Ferran Rodríguez i Monell. Per la seva banda, mossèn Rafael Martí, en aquell moment jove vicari de la parròquia, va manifestar també en una reunió de la Congregació Mariana la conveniència de crear a Sitges una delegació de la Federació de Joves Cristians ². I també s'hi interessà el llavors seminarista sitgetà mossèn Francesc Camps i Solanas ³.

Qui va crear la Federació de Joves Cristians de

¹ Segons *Eco* 14.VI.1931 p. 3, l'any 1931 s'hi van matricular 189 alumnes.

² Segons *Baluard* 26.VII.1931 p. 3, sota l'epígraf Congregació Mariana, "el dijous [dia 23] al capvespre [els congregants] es reuniren al Patronat sota la presidència del Rnd. Director, on el Rnd. Mossèn Rafel Martí exposà la necessitat de la organització a Sitges de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Fou molt felicitat pels joves assistents"

³ Mossèn Francesc Camps i Solanas (1911-1989) va cantar missa tres anys mes tard, l'1 de juliol del 1934. Va ser rector de Cunit i de diferents parròquies barcelonines.

Catalunya va ser el doctor Albert Bonet i Marrugat, que també fou el seu primer consiliari. Precisament, aquell any 1931 es va encomanar al doctor Bonet fer, el 5 d'agost, el solemne sermó de l'ofici de la festa del Vinyet. Aprofitant l'avenç de la seva presència a Sitges, aquell grup de joves que estaven interessats en el fejecisme van tenir amb ell una reunió que els va servir de primer contacte.

El doctor Bonet els explicà quins eren els projectes que animaven el moviment. Els féu conèixer l'impuls que movia la joventut catòlica de França, Holanda i altres nacions europees⁴. Com a model a seguir, els va proposar el que es feia a Bèlgica en el món

obrer, escolar i universitari i els exhortà a formar un grup independent de les altres entitats o associacions ja existents i buscar un local on reunir-se per poder realitzar aquell moviment de renovació i formació. Seguint el seu consell, van demanar al rector de la parròquia, mossèn Ramon Godayol i Armengou, que fos el seu consiliari. Mossèn Godayol ho acceptà amb la condició que

seguissin complint els compromisos contrets en afiliar-se a la Congregació Mariana⁵.

Es van organitzar les diverses seccions que havien de

portar a terme les diferents activitats del grup, la secció de teatre, la d'art i d'història, la d'esports i altres, de les quals es van fer responsables aquells fejecistes que n'eren més aptes per la seva aptitud, coneixement o afició. L'entusiasme que movia aquella colla de joves féu que en els cinc anys escassos que va durar el fejecisme a Sitges realitzessin tantes activitats que van haver de canviar tres vegades de local per pura necessitat d'espai. D'un petit estatge al carrer de Sant Francesc, a l'avui número 26, van

passar al carrer Major, a can Cassanyes, avui número 44, i finalment es van instal·lar còmodament en una casa amb planta i pis al carrer de Sant Pau, la que avui és el número 14, on van poder portar a cap tots els projectes que l'ideari fejecista els animava a realitzar, totes les manifestacions de l'esperit, la cultura, l'art i la història del país⁶.

El fundador del fejecisme, Albert Bonet, i el dirigent Fèlix Millet

⁴ El dia 1 de gener del 1931, el doctor Bonet va publicar al diari *El Matí* una sèrie de vuit articles, recollits després en el llibre *Un viatge de cara als joves*, on explicava el vigor de les organitzacions cristianes que anaven sorgint en diferents països. Aquestes articles tingueren un gran ressò, especialment entre els que es sentien responsables de l'educació cristiana de la joventut del nostre país.

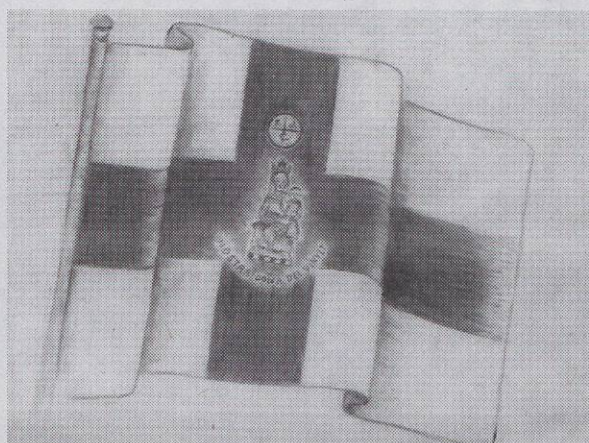
⁵ Els membres de la Congregació Mariana, que majoritàriament passaren a integrar-se en el fejecisme, feien una missa de comunió general una vegada al mes, visitaven els malalts de l'hospital de Sant Joan Baptista i tenien a càrrec seu la catequesi, els diumenges a la tarda, dels nois de la parròquia. El seu òrgan era la revista *Nostra Tasca* (1927-1933), que a partir de 1934 canvià el títol, i també la presentació, pel de *Tasca* (1934-1936), passant a convertir-se en portaveu de les joventuts catòliques de Sitges.

⁶ El decàleg fejecista, que aspirava a "aixecar el to de la vida col·lectiva" era:

1. El FEJOCISTA esdevé cada dia més sà i més fort, és amic de la higiene i practica la cultura física. 2. El FEJOCISTA és joiosament pur; proclama la concepció cristiana de la família, la dignificació de l'amor, respecta l'honor de la noia i se'n declara defensor. 3. El FEJOCISTA estima la seva professió o els seu ofici, en el qual es perfecciona constantment, i aspira, noblement, als primers llocs. 4. El FEJOCISTA estima la cultura, l'art i en general totes les nobles manifestacions de l'esperit; coneix la història del seu país. 5. El FEJOCISTA es preocupa dels problemes socials, i cerca la pau i el millorament social damunt de la base de la germanor cristiana. 6. El FEJOCISTA és un bon ciutadà. Exerceix tots els drets i compleix tots els deures que la vida ciutadana comporta; no es desenten dels polítics. 7. El FEJOCISTA és íntegrament catòlic en la vida privada i en la vida pública. Té l'esperit litúrgic i parroquial. Col·labora a les obres catequístiques i missioneres. Saluda Déu en passar davant l'església; i saluda, en trobar-lo, el seu representant: el sacerdot. 8. El FEJOCISTA és disciplinat. Assisteix a totes les reunions i exerceix amb generosa fidelitat, els càrrecs o les tasques que se li confien. Sap sacrificar-se pel seu grup. 9. El FEJOCISTA és un conquistador. Amb el seu exemple i la seva paraula cordial, guanya cada dia nous joves per a la F. J. C. i els seus ideals. El FEJOCISTA aspira a conquerir tota la pàtria i tot el món per a Crist. 10. El FEJOCISTA és generós i servicial amb tothom, però ho és especialment amb els FEJOCISTES. Hi ha una germanor FEJOCISTA" (*Nostra Tasca* 6.XII.1931 p. 6 i s).

La formació humana i religiosa va ser encomanada al consiliari. El setmanari *Flama*, que servia de portaveu de la Federació, suggeria temes per tractar en els cercles d'estudis de les federacions locals. Un dels que va tenir més èxit van ser uns comentaris a l'encíclica *Rerum Novarum*, de Lleó XIII, i les pastorals del bisbe Torres i Bages. També hi van fer conferències el president de la Federació, Fèlix Millet i Maristany, i el doctor Pere Tarrés i Claret⁷, respectat ja en aquells moments per la seva pietat i l'exemple que donava en la seva vida professional i ciutadana.

El 18 d'octubre Ferran Rodríguez i Monell va publicar a la revista *Nostra Tasca* un article convidant els

Bandera del grup fejocista de Sitges

joves sitgetans a afiliar-se a la Federació, i el 8 de novembre un altre a l'*Eco* amb la mateixa intenció⁸. El 15 de novembre va sortir a *Nostra Tasca* una petita nota anunciant la propera constitució de la secció fejocista local⁹. El dia 28 es va elegir el comitè directiu, format per Ferran Rodríguez i Monell, president, Pau Benazet, vicepresident, Agustí Ferrer, secretari, Josep Planas Zarran, vicesecretari, Salvador Ballester, tresorer, Salvador Picas i Fíguls, vicetresorer, Josep Ferret Bulló, bibliotecari, i Artur Ramon, Josep A. Sariol i Josep Company, vocals¹⁰. I el diumenge 29 de novembre del 1931 es va constituir formalment al Patronat el grup fejocista sitgetà¹¹. A la bandera hi van posar la creu de

⁷ Durant la guerra, Fèlix Millet (1903-1967) va haver de fugir a la banda franquista. Després de 1939 actuà com a mecenes de moltes de les activitats culturals dels catalanes i fundà l'Òmnium Cultural. Pere Tarrés (1905-1950) exercí de metge abans del 1936 i durant la guerra fou mobilitzat en l'exèrcit republicà. Acabada la guerra fou ordenat sacerdot. S'ha iniciat el seu procés de beatificació.

⁸ Amb el títol de *Jove amic* (*Nostra Tasca* 18.X.1931 p. 7), deia: "Amic catòlic, jove català aimant de la nostra terra i de nostra senyera amb el cavaller cristià Sant Jordi, vina amb nosaltres, fes-te soci de la F. J. C. de Catalunya, d'aquesta unió de joventuts catòliques amb milers de socis escampats arreu de Catalunya. Jove amic, tú tens la paraula, pren consell dels teus sentiments cristians i patriòtics i actua d'acord amb ells. Amb gust t'informaré amb detalls i ho faran els amics, car som colla. Tenim fe amb tú i crec que tú la pots tenir amb nosaltres". I signava "Ferran de Monell, pel Grup de la F. J. C. de Sitges". El mateix dia sortia a l'*Eco* (*Eco* 8.XI.1931 p. 1) un altre escrit de Ferran de Monell que amb el mateix títol de *Jove amic* exhorta els joves sitgetans a fer-se fejocistes.

⁹ Deia: "Federació de Joves Cristians: Els organitzadors del Grup de Sitges de la F. J. C., està treballant intensament a fi que pugui funcionar lo més aviat possible aquest Grup. El dimarts [dia 17] hi haurà la primera reunió general, a fi d'elegir el Comitè Directiu. Es té pensat per al diumenge dia 29 la inauguració oficial del Grup i benedicció del local destinat a les reunions" (*Nostra Tasca* 15.XI.1931 p. 7)

¹⁰ *Nostra Tasca* 6.XII.1931 p. 7

¹¹ La narració de la fundació és a l'*Eco* (6.XII.1931 p. 2): "Diumenge passat tingué lloc l'acte d'inauguració de la F. J. C. a Sitges. La Federació de Joves Cristians de Catalunya, que ha emprès una obra de tanta magnitud, ha trobat a Sitges una joventut disposada a treballar de ferm en les tasques que formen part del programa d'aquesta institució... A les vuit del matí, la Missa de Comunió prou lluïda per a satisfer el més exigent. Hi assistí la F. J. C. en bloc. Caldria dir més? Una bonica predicció del nostre Rector Dr. Ramon Godayol i un comunió general ben nodrida enfevoriren ja des del primer moment els nostres fejocistes. Després un canvi d'impressions. El local modest, potser, però que respira l'empenta dels joves catòlics que sota el seu sostre treballen, rebé a les deu del matí l'alenada del primer canvi d'impressions d'una joventut que es prepara per a la batalla moral, de cor endins. A les onze, al Patronat d'Acció Social Catòlica, els parlaments... La paraula càlida d'aquest fejocista de cor que és el senyor Ruiz Hebrard parla, parla... Després el senyor Nadal, director de l'òrgan dels fejocistes *Flama*, parlà de l'organització, del centre d'estudis, plans i més plans... Ara parla el senyor Millet, president de la Federació de Joves Cristians de Catalunya... Orador perfectíssim, exposa els fets en un to que pot convèncer a tots els homes... S'aixeca a parlar el senyor rector... Encoratja la federació de Sitges, el Consell Directiu barceloní, els fejocistes de la veïna població de Vilanova i Geltrú, els de Sant Pere de Ribes... Tots foren molt aplaudits i felicitats i el senyor Ferran Rodríguez, president de la Federació de Sitges rebé les enhorabones de tots els assistents... Seguidament es procedí a la benedicció del local, situat al carrer de Sant Francesc nº 24 i se serví a continuació un amical vermut d'honor, acabat el qual es donà l'acte per acabat. A la tarda tingué lloc la representació del drama en tres actes, a la sala d'espectacles del Patronat, intítulat Sang redemptora, que constituí un nou èxit per a la F. J. C.... La diada, que no deixà d'ésser laboriosa per als nostres fejocistes, tingué un bell coronament. Endavant". No hi ha firma. La narració de la inauguració també és al *Baluard* 6.XII.1931 p. 2. I també n'hi una, plena d'entusiasme, a *Nostra Tasca* 6.XII.1931 p. 6.

**Peregrinació dels fejocistes a Roma l'any 1933,
amb el cardenal Vidal i Barraquer i Mn. Albert Bonet destacats al mig de la foto**

sant Jordi -la creu que hi ha a la bandera de Sitges-, al mig de la creu la Mare de Déu del Vinyet i a sobre l'escut de la Federació de Joves Cristians.

La secció de teatre, continuant la tradició que sempre havia tingut a Sitges el teatre d'aficionats, funcionà amb gran empena. Ella va ser la que l'any 1934 va estrenar *El primer Nadal dels pastors*, obra de mossèn Fortunet. El teatre del Patronat s'animava les tardes del diumenge amb les vetllades organitzades per la colla de joves fejocistes.

La secció d'art va ser, potser, la que va cridar més l'atenció, ja que va organitzar exposicions molt ambicioses i que van tenir molt èxit. Hi va ajudar el fet que en aquells anys va ser nomenat vicari de la parròquia mossèn Josep Mª Camp, jove, de gran cultura i molt entès en art. S'organitzaren quatre exposicions, una cada any, i hi van participar escultors com Pere Jou, Margarida Sans Jordi, i Enric Clarasó, que en el moment de la inauguració va explicar amb molta gràcia anècdotes referents a la seva amistat amb Rusinyol i Casas. Pel que fa als pintors es van exposar obres de Mas i Fondevila, Sunyer, Agapito Casas, Meifrèn, Agustí Ferrer Pino i molts altres, tots d'una alta qualitat.

Els fejocistes sitgetans feren també exposicions de miniatures, amb treballs d'Olegari Brunet i de Josep Company, grans aficionats al miniaturisme nàutic, que presentaren obres que van despertar una gran admiració. En Company, va passar posteriorment, de ser una bon aficionat a la miniatura, a convertir-se en un professional de molta categoria. També s'hi presentà un curiós treball d'artesanía: un aeroplà en miniatura obra de Lluís Alexandre. Van assistir a les inauguracions diverses personalitats, entre elles el conseller de cultura de la Generalitat, Duran i Ventosa, i *Flama*, la revista portaveu de la Federació, se'n va fer ressò. Les seccions d'art

d'alguns periòdics van fer també recensions d'aquestes exposicions. Ja des del primer Nadal es va convocar un concurs de pessebres a fi de popularitzar i conservar aquesta tradició¹². El pessebre que cada any es bastia al local de la Federació era de gran nivell i molt visitat.

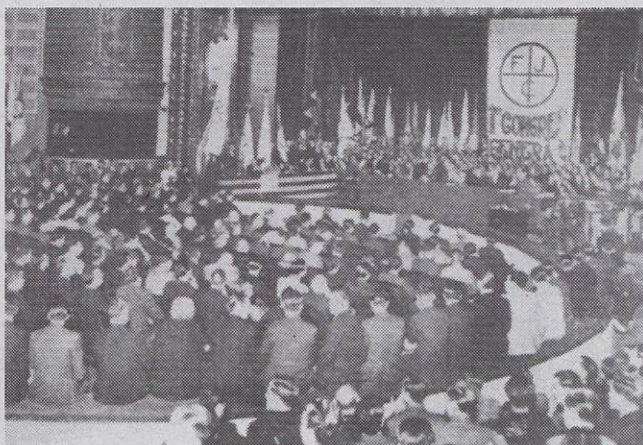
La secció d'història va organitzar excursions col·lectives a fi de conèixer llocs d'interès per a la història de Catalunya. Així se'n va fer una a Poblet i Santes Creus que va omplir quatre autocars. Unes altres sortides eren a les rodalies sitgetanes, com Brugués, les masies del Garraf o Campdàsens, sempre amb la inquietud d'ampliar el coneixement dels fejocistes del nostre país. Aquest interès va portar tres membres d'aquesta secció, Josep Gómez, Salvador Ballester i Pepito Artigas, a fer una maqueta del Sitges del 1300, amb les muralles, les torres, el castell i l'església antiga. En Josep Serra i Ciré, gran aficionat a l'arqueologia, recollia i col·leccionava tot el que pogués ser interessant per al nostre passat més remot.

Els més joves de la federació de Sitges formaven el grup anomenat *avantguardistes*. Ells, a més de les activitats dels grans, practicaven amb assiduitat els esports i jocs. A la seu del carrer de Sant Pau es jugava al billar i al ping-pong i en els terrenys on hi havia hagut el planter de clavells dit Floreal, al Poble Sec, es va adaptar un camp per a practicar el futbol, el bàsquet -que s'havia començat a jugar per primera vegada a Sitges al pati del Patronat- i l'atletisme. Sembla que la colla fejocista sitgetana va quedar sempre bé en les diferents competicions en què va participar i que d'ella van sortir bons jugadors i atletes.

L'any 1933, el papa Pius XI va proclamar un jubileu per a commemorar el XIX centenari de la Redempció. El consell federal de la Federació va organitzar una peregrinatge a Roma amb el lema "Homenatge de la joven-

¹² La primera convocatòria per al concurs de pessebres és a *Eco* 20.XII.1931 p. 1 i a *Baluard* 20.XII.1931 p. 2. En el cas del *Baluard* es fa constar, amb la firma de Ferran R. de Monell, que "Sitges no havia organitzat mai ni portat a fi cap concurs pessebrista. La Federació de Joves Cristians amb tan poques setmanes de constituir-se ja n'ha organitzat un. Gairebé és una tasca que li pertocava". A *Baluard* 17.I.1932 p. 2 hi ha el nom del jurats i dels guanyadors.

tut catalana al Papa". En el grup, que viatjà a Roma sota la presidència del cardenal Vidal i Barraquer, hi havia sis fejecistes sitgetans i dos de Ribes. Era la primera vegada que lluïen la senyera de l'agrupació local fora de la vila i el record del voleiar de la seva bandera junt a tantes altres vingudes de tan diferents llocs els va omplir d'emoció, així com les paraules del papa en l'audiència que els va concedir, audiència que va acabar amb una gran ovació i el cant de l'himne de la Federació ¹³.

Congrés de la Federació al teatre Olímpia l'any 1934

Un altre fet important tingué lloc el 22 d'abril del 1934, quan al teatre Olímpia de Barcelona es va celebrar el congrés general de la Federació, amb assistència de joves de diferents pobles i ciutats de Catalunya. De Sitges hi va anar una nodrida representació. El president, Fèlix Millet i Maristany i els altres membres de la junta, Pere Tarrés i Claret, Alexandre Simon i Ferran M. Ruiz i Hebrad van insistir en les consignes del moviment, "Joventuts catòliques no afiliades a cap partit" i "Per damunt de tots els partits i les escoles". Un altre dels lemes fejecistes era la frase, atribuïda a Torres i Bages, "Catalunya serà cristiana o no serà".

La gran desfeta de la guerra Civil va posar fi, de manera ben tràgica, a la Federació de Joves Cristians. Molts dels que en formaven part van ser perseguïts de manera cruel i alguns d'ells ho pagaren amb la vida. A

Sitges van ser assassinats els fejecistes Ferran Rodríguez i Monell, Josep Mais i Orobítg, Josep Tomàs i Vilanova i Pere Esteve i Torner. Altres es van haver d'amagar per a salvar la seva vida i no van poder sortir fins que la situació es va haver calmat, com Josep Company, Josep Mirabent i Josep Sariol.

El 1939, en acabar-se les hostilitats, els fejecistes intentaren reprendre les

seves activitats i es van oferir al bisbe administrador de la diòcesi de Barcelona per a col·laborar en la cristianització de la joventut, però si durant la guerra van ser perseguïts per cristians, després de la guerra van ser rebutjats per catalanistes. Malgrat haver-se mantingut al marge de les conteses polítiques van patir la incomprensió d'uns i d'altres. Així doncs, aquell moviment que havia fet néixer tantes il·lusions i esperances en el món cristià de Catalunya, queda extingit.

Malgrat això, quan l'any 1947 hi ha haver el solemne acte d'entronització de la Mare de Déu de Montserrat la majoria dels actes van ser organitzats per antics fejecistes. I des de l'any 1962 hi ha a Montserrat un monòlit en homenatge i record d'aquell moviment de joventut malauradament desaparegut ¹⁴.

L'amic Salvador Picas va acabar la seva emotiva evocació amb un record dolorós de la nostra incivil guerra i el bon desig de pau per a l'Església i els cristians de tot el món.

¹³ L'himne, amb lletra i música del mestre Joan Llongueres, deia: "En nom de Déu cantem germans! / La veu que volí ungida i forta! / Al cel els ulls i al cel les mans! / Amunt els cors, la fe no és morta! / *Refem el món, ingrati i trist!* / *Som cavallers fidels del Crist!* / Sempre amatents de l'esperit / al flamareig d'eterna vida! / Coratge al braç i amor al pit! / Enrere l'odi i la mentida! / *Refem el món...* / Vencent l'abisme terrenal, / prenem aridits ampla volada. / La llum serena i eternal / és en la creu on l'hem trobada. / *Refem el món...* / Al noble impuls que ens fa germans / les vides restin consagrades. / Som catalans i cristians / que és com di herois dues vegades / *Refem el món...* / Portem al cor la joventut / com una flama sempre encesa / i és nostra força la virtut / i és la nostra arma la puresa / *Refem el món...* / Servents de Déu fins morir / res no ens detura ni ens espanta. / Hem vist la pàtria ressorgir / i serà invicta i serà santa. / *Refem el món...*". Per la seva banda l'himne dels avantguardistes, els petits de la Federació, tenia lletra de Joaquim Ruyra i música de Pérez Moya i feia així: "Si som els més petits, / som fermes i decidits, / deïxebles de Jesús, cadets de sa bandera. / Formem en un esbart / on no hi ha cap covard, / on tots morim sabrem abans que anà enrere! / *Avant, avant i sempre avant!* / *En nostre ajut, els àngels lluitaran!* / Amem la pau de Crist, / que guarda d'estar trist, / i que àdhuc al dolor llums dona d'alegria. / No ens causa res temor, / lluitem sols per amor, / brindant felicitat a qui ens fereix i odia. / *Avant, avant...* / Oh pare, no ens planyeu, / oh mare, no ens ploreu / si ens veieu maltractats per sectes enemigues. / Ferida en tal combat / és premi desitjat, / és flor que a nostre bé traurà en el Cel espigues. / *Avant, avant...* / Afectes al Déu viu, / benèvol ens somriu / pels llavis de les flors, pels astres de l'altura, / i al bat d'aquest somris / la terra és paradís, / les penes tornen lleus, la mort es fa ventura. / *Avant, avant...* / Som homes del demà, / la pàtria es plasmarà / segons els nostres cors, segons la nostra pensa. / Volem que hi sigui Déu, / que hi vingui el regne seu, / que lleis costums i furs respectin sa volença. / *Avant, avant...*".

¹⁴ El dia 7 d'octubre de 1962 es va reunir a Montserrat un nombrós grup d'antics fejecistes que ofrenaren un monòlit, esculpit per Josep M. Nuet, antic fejecista, en record de la Federació de Joves Cristians. En ell, acompanyen la silueta d'un atleta les paraules de sant Pau "No per una victòria caduca sinó perdurable"

Els precedents castellers a Sitges (1880-1971)*

Pere Ferrando i Romeu

Introducció

La població de Sitges queda encabida dins de la zona o marc geogràfic tradicional casteller. Entre la seva riquesa pel que fa a tot allò que configura l'anomenada genèricament cultura popular, formada per un bon nombre de balls propis de la població, d'una antiguitat i constància decididament importants, trobem la manifestació popular coneguda actualment com a castells i/o castellers.

L'afecció local ha anat sintonitzant, des de diferents aspectes i amb més o menys intensitat al llarg de la història, amb el món casteller en general. Pensem que la creació de la colla local el 1971 queda emmarcada dins d'un procés d'expansió, iniciat en aquells anys amb la recuperació de castells mai no vistos en la present centúria i amb una difusió feta pels diferents mitjans de comunicació que possibilitaren una primera embranzida cap a la segona època d'or dels castells.

El 1970 hi havia tan sols sis colles: els Nens del Vendrell, la Colla Vella dels Xiquets de Valls, els Xiquets de Tarragona, el Castellers de Vilafranca, els Minyons de l'Arboç i els Castellers de Barcelona. L'any següent, 1971, apareixen la Colla Jove Xiquets de Valls i els Castellers de Sitges. El 1972 dues colles a Vilanova: els Bordegassos i la Colla de Mar. El nombre de colles, va seguir augmentant i passà de les 10 del 1972 a les 23 del 1982. A partir d'aquí la quantitat s'estabilitza, i fins i tot hi ha una petita davallada quan les colles que van aparèixer és menor que el nombre de les que desapareixen. Així ens trobem que el 1988 deixen d'actuar els Castellers de Sitges, fet que redueix la quantitat a 20.

Una nova embranzida del món casteller als inicis dels anys noranta situa el llistó, tant de les construccions aconseguides com del nombre d'agrupacions, 36, a nivells veritablement sorprenents i inimaginables. En aquest context es recupera la colla casteller de la població sitgetana quan el 1993 apareix la Colla Jove dels Castellers de Sitges, present en l'actual panorama festiu local.

La concordança entre l'afecció local i el moment casteller general, doncs, queda ben traçat. El present treball, però, no vol estudiar aquesta època en què les colles

locals són les protagonistes, vol anar més enllà i cercar, fil per randa, tots els precedents castellers existents a Sitges amb anterioritat a la creació de la colla sitgetana. És un element important a tenir en compte a l'hora d'explicar la seva fundació: la llavor de l'afició ja existia de molts anys abans, de la mà d'uns sitgetans que contractaven colles forànies per enriquir, encara més, el seguici popular festamajorenc.

La Moixiganga de Sitges

Potser és la més renombrada de les moixigangues que han existit i/o existeixen i ha jugat un paper molt important a l'hora de la recuperació del ball en altres poblacions. Però ara no ens entretindrem a revisar-ne la història —no és pas el lloc ni el moment oportú—, però sí que volem dedicar un espai, dins d'un treball relacionat amb els castells, a un ball popular en el qual pràcticament tots els historiadors que han aprofundit en la història casteller han trobat alguns punts de connexió prou significatius amb el fet casteller.

Entre altres treballs, llegim un paràgraf escrit pels volts del 1930: "LA MOIXIGANGA. Aquesta interessantíssima representació plàstica, important espectacle de gimnàstica popular, caigut avui en desús, arraconada pel corrents del modernisme, havia tingut també com a figura final l'elevació d'un atrevit castell, torre o espadat. Encara que avui ens sembli una cosa un xic estranya, puix que ja gairebé no és del record de la nostra generació el finalitzar el majestuós i magnífica ball de la Moixiganga amb un atrevit castell, és cosa que nosaltres trobem naturalíssima...".

Entre els quadres que s'hi interpreten, n'hi ha un anomenat el *Pilar*. Sabem, també, que la moixiganga d'Igualada bastia construccions com ara el pilar de cinc i de sis i el tres de set. Allí els castells són reconeguts amb el nom genèric de moixiganga. Fins i tot al País Valencià existeix en l'actualitat la Muixeranga d'Algemesí, que fa unes construccions que arriben a tenir cinc pisos d'alçada.

La popular Moixiganga de Sitges l'hem vist anotada en multitud de programes de la Festa Major, d'estats de

* Aquest treball va merèixer el premi Folklore de Sitges en la seva convocatòria de l'any 1995. Posteriorment va ser publicat, amb algunes modificacions, en el llibre PERE FERRANDO I ROMEU, *El Penedès casteller*, Valls (Cossetània Edicions) 1998, p. 139-158. Pel seu interès per al fet casteller sitgetà el publiquem ara en el nostre Butlletí. Cal tenir en compte que l'article va ser escrit i publicat en el segle XX, i que, per tant, quan en el text es fan referències al "present segle", és el XX, i si al "segle passat", és el XIX.

¹ Els Xiquets de Valls. *Estudi històric i etnogràfic*, de Francesc Blasi i Vallespinosa. Estudi inèdit, tot i que Joan Amades publicà amb el mateix nom (*Biblioteca de Tradicions Populars*, Vol. XIV, Barcelona 1934) un treball pràcticament idèntic al de Blasi.

comptes i en notes de la premsa local. La primera referència documentada² data de 1855, però la seva veritable importància rau en el fet que després de la guerra civil del 1936-39 és l'única que persisteix, any rere any, fins a la recuperació d'alguna altra, ja entrats els anys setanta. Aquest precedent local assaonà el terreny per tal que els sitgetans s'hagin familiaritzat amb el costum d'alçar torres humanes.

Segle XIX

La manifestació castellerà té una història de poc més de dos segles, i prové de l'evolució del ball anomenat de Valencians, en què els dansaires, després de fer diferents quadres, executaven al final una torre. La rivalitat entre les colles existents, per tal d'intentar fer-la més alta i més difícil, ocasionà el naixement dels castells. Al llarg del segle XIX, l'evolució del món casteller estigué marcada per alts i baixos ocasionats en gran manera per causes totalment alienes a ells, com ara les diferents guerres, prohibicions, epidèmies, canvis de costums en la societat, etc.

A salt de mata arribem als anys vuitanta, on s'estableix el zenit casteller de la primera època d'or, amb l'assoliment de construccions encara avui no igualades. És a partir d'aquests anys -principalment a partir del 1876- on s'observa una expansió territorial de les actuacions, ja que les dues colles vallenques existents llavors -conegudes ja amb els noms de Colla Vella i Colla Nova- visiten un bon nombre de poblacions seguint uns itineraris que

fan coincidir amb el calendari de les festes locals. La gira té lloc, principalment, entorn dels mesos d'estiu -juliol i agost-, període del major nombre de festes majors.

Sitges celebra la seva festa gran a llaor de l'apòstol sant Bartomeu el 24 d'agost com a dia central. No sabem si el fet que aquesta data es troba enmig de la màxima activitat de les colles hagi dificultat la contractació d'alguna d'elles, el cert, però, és que la primera notícia de la visita dels Xiquets de Valls a Sitges data dels anys vuitanta de la passada centúria.

Segons Francesc Berbegal³ "en l'any 1880 ja es té notícia de què els 'Xiquets de Valls' actuaren en la nostra Festa Major". Seria aquesta, doncs, la primer actuació que recollim, malgrat que no hem pogut localitzar cap informació que ens amplii i confirmi la dada. Per contra, sabem que el mateix dia 24 d'agost de 1880 dues colles de Xiquets de Valls havien actuat a la Festa Major de Sants⁴.

Quatre anys més tard, el 1884, tenim constància⁵ d'una despesa, en l'estat de comptes de la Festa Major de llavors, de 10 pessetes pel concepte "Chiquets de Valls". Certament, la quantitat és ben minsa a tenor del nombre de persones desplaçades i de les retribucions que cobraven -al Vendrell, per exemple, aquell mateix any 1884, el organitzadors pressuposten "si vienen los dos, 400 pesetas"⁶-. Una explicació d'aquesta diferència de quantitats la podríem trobar en el fet que la contractació dels Xiquets anés a càrrec d'una comissió de festeigs, i que aquesta busqués, entre les diferents fonts d'ingressos, una subvenció -les referides deu pessetes de l'Ajuntament- amb càrrec al capítol de despeses de la festa.

D'aquesta actuació ha arribat a les nostres mans⁷ més dades que ens interessin. Dins la documentació de la Festa Major de Vilafranca del 1884 existeixen els rebuts d'unes despeses de viatges fets des de Sitges per contractar els Xiquets per a la propera festa vilafranquina. Amb data de 25 d'agost trobem dues notes. La primera diu: "Viaje con Pujols de Sitges a Valls y cena, 10'50 ptas". I la segona: "La tartana para ir con una Comisión a Sitges, 22'50 ptas". Encara, a l'estat de comptes final, es confirma la despesa: "A don Juan Ribera por viajes con D. Luis Pujols a Valls y Sitges para contratar los Xiquets". Els administradors vilafranquins aprofitaren, doncs, la proximitat física i de dates entre ambdues festes per lligar caps amb els Xiquets. A més, gràcies a l'esmentat estat de comptes podem concretar quina de les

² De la Moixiganga de Vilafranca de Xavier Bayer. Agost de 1988.

³ Francesc Berbegal i Vidal: *La tradició del fet casteller a Sitges*, a Programa de la Festa Major de Sitges del 1977.

⁴ *Diario de Tarragona* 28 d'agost de 1880

⁵ Estat de comptes de la Festa Major 1884 (Arxiu Històric de Sitges).

⁶ Pere Ferrando i Romeu: *Presència castellerà al Vendrell fins l'any 1926*, El Vendrell (Patronat Municipal de Serveis Culturals) 1991.

⁷ Arxiu particular del vilafranquí Jaume Rius, *el Pinzellet*.

dues colles vallenques assistí a Sitges i a Vilafranca el 1884: es tracta de la Colla Nova, que a Vilafranca va assolir castells de nou. També a Sitges?

Saltem, de nou, quatre anys més en el temps per retrobar-nos amb una nova actuació a Sitges. Amb l'aparició del setmanari local *El Eco de Sitges* sorgeix una nova font d'informació per als nostres propòsits. El número corresponent al 19 d'agost de 1888 publica el programa d'actes de la Festa Major, on s'indica que "es muy probable la presencia de XIQUETS DE VALLS con sus tambores i dulzainas". En el mateix número, a les pàgines d'informació, hi ha inserida la notícia següent: "Se trabaja, con probabilidades de buen éxito, para que la 'colla vella' de los Xiquets de Valls venga a esta villa a aumentar el número de festejos dispuestos para los días 23 i 24, contribuyendo a la mayor animación que una tan popular i característica danza produce en cuantas partes ejecuta sus arriesgados trabajos".

La concreció de la colla emparaulada és el tret més destacat de l'esmentada nota. Les gestions, a la fi, arribaren a bon port, ja que, efectivament, foren presents a la festa gran: "Los Xiquets de Valls levantaron arriesgadas torres entre gran número de espectadores, recorriendo, acto seguido, el tradicional Llevant de Taula"⁸.

L'estat de comptes de la Festa Major d'aquell any reflecteix el sistema de finançament de la vinguda dels castellers vallenques⁹. Per poder recaptar diners, segons

s'indica en el capítol d'ingressos, es féu una "suscripción especial, según lista, para los Xiquets de Valls", que reportà 195 pessetes. El total de despeses "para la colla de los 'Xiquets de Valls', según el precio de contrata y demás gastos ocasionada por la misma", pujà a un total de 440 pessetes que, segons consta en un rebut firmat per José Martí, és la mateixa quantitat reflectida en el capítol de despeses de la Festa Major. La contractació, doncs, devia anar a càrrec d'uns afeccionats que hagueren de cercar un part dels diners per fer efectiva la vinguda de la colla. La diferència, però, entre el total recaptat i les despeses ocasionades, és significativament superior a les consignades feia quatre anys —les deu pessetes de 1884— i amb càrrec al moviment de la festa. És una dada a tenir en compte.

Per aquells anys, tot i que encara es feien castells de nou, es deixava sentir ja una certa davallada en les colles existents. No ens aventurem a desxifrar quines foren aquestes "arriesgadas torres" fetes per la Colla Vella vallenca el 1888. El cert, però, és que a l'any següent, el 1889, es documenten els darrers castells de nou de la primer època d'or i es produeix l'anomenada Decadència, que portaria al món casteller a uns límits perillosament propers a la desaparició, i on, en els diferents anys de la primera i part de la segona dècades del present segle, els màxims castells assolits foren de sis pisos i les actuacions es limitaven a dues o tres sortides a l'any.

⁸ *El Eco de Sitges* 26 d'agost de 1888.

⁹ Estat de comptes de la Festa Major 1888 (Arxiu Històric de Sitges).

**Aquest número ha estat
publicat amb l'ajuda de**

Caixa **Penedès**